

Івона Ніжнік-Добош

ІНСТИТУЦІЇ GOOD GOVERNANCE У ПОЛЬСЬКОМУ МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННІ

Ключові слова: публічно-правова асоціація, самоврядна громада, місцева громада, гмінний житель, гміна, повіт, воєводське самоврядування, інструменти належного врядування.

I. Вступ – термінологічні аспекти та тези: самоврядна громада у публічно-правових відносинах (в устрої гміни) та поза публічно-правовими відносинами (поза устроєм гміни)

Моєю метою не є детальний аналіз термінологічних проблем, пов'язаних із поняттям good governance, адже це – тема для окремого дослідження. Я поділяю ту позицію доктрини, відповідно до якої підвищується значущість, міждисциплінарність та направлене розуміння поняття good governance як «належного врядування» та фундаментального права третього покоління у формі «права на належне врядування» (Izdebski, H., 2010, с. 29). Його зміст пояснюється, зокрема, через його принципи, які включають: участь (партиципацію), верховенство права, прозорість, консенсус, відповідальність, готовність задовольнити потреби, ефективність діяльності з дотриманням принципу сталого (підтримного) розвитку та охорони навколишнього середовища (див. ст. 41-43 OJ.EU.C.2007.303.1 від 2007.12.14; OJ.EU.C.2011.285.3 від 2011.09.29). Good governance є продовженням наукового підходу до управління державним сектором, який замінює традиційну модель ієрархічного та бюрократичного управління управлінням, заснованим на партиципації (участі) та мережах зацікавлених учасників. Будучи заснованим на партиципації (участі) та консенсусі, він ідеально підходить для громадянського суспільства. З іншого боку, громадянське суспільство добре працює із децентралізованою державною адміністрацією у формі місцевого самоврядування. Відповідно до конституційного принципу децентралізації, польський законодавець ввів у правопорядок публічно-правові об'єднання, відмінні від держави, які діють лише з метою здійснення публічного управління. Таким чином у Польщі було створено трирівневу місцеву владу, яка складається відповідно із гмін, повітів і воєводств. Ці рівні перебувають у взаємодоповнюючих відносинах і не контролюють одна одну та одна одною не контролюються. Гміна також є основною одиницею місцевого самоврядування.

Тут варто зазначити, що поняття гміни, повіту та органу самоврядування воєводства використовується у польському праві та доктрині у двох значеннях. Перше значення полягає в тому, що поняття гміни, повіту та

органу самоврядування воєводства становить назву суб'єктів місцевого самоврядування. Іншими словами, це назви публічно-правових об'єднань, інших ніж держава (Niżnik-Dobosz, I. i Niżnik-Mucha, A., 2021, с. 393-412), введені до правопорядку Конституцією та закони з метою децентралізації державного управління. Водночас, і це може ввести в оману, польський законодавець, запроваджуючи 1 січня 1999 р. основний трирівневий територіальний поділ держави, розділив територію держави – у сенсі назв одиниць (увага!) самого територіального поділу – також на гміни, повіти та воєводства. Як наслідок, гміна, повіт і воєводство – це:

1) назва децентралізованого органу місцевого самоврядування (відповідно до термінології Конституції це одиниці територіального самоврядування), тобто самоврядної громади, створеної безпосередньо на підставі закону, яка проживає на певній території та сформалізована у вигляді гміни у формі публічно-правового об'єднання;

2) назва самої одиниці територіального поділу держави.

Критерії просторового виокремлення одиниць територіального поділу визначено статтею 15 частина 2 Конституції РП. Їхня важливість є дуже високою, оскільки правильне формування цих територіальних одиниць (із зазначенням їх площі, місця розташування та кордонів) безпосередньо впливає на адміністративну спроможність органів місцевого самоврядування, які, відповідно до Закону, складаються з мешканців, які проживають у цих одиницях територіального поділу.

На території воєводства, крім воєводського самоврядування, існує урядова адміністрація у формі воєводи та територіальних органів урядової адміністрації як пов'язаних із воєводою, так і не пов'язаних із ним.

Слід підкреслити, що польське місцеве самоврядування ґрунтується на концепції самоврядних громад, які відповідно до закону утворюють мешканці, котрі проживають на певній територіальній одиниці держави. Самоврядна громада має принципове значення для розуміння сутності місцевого самоврядування. З одного боку, поняття самоврядної громади визначає повноваження гмінного, повітового та воєводського самоврядування. Це поняття юридично оформлюється шляхом «накладення» на нього нормами закону поняття публічно-правового союзу. З цієї перспективи самоврядна громада у формі мешканців є субстратом особи публічно-правового об'єднання. Незважаючи на своє першочергове юридичне значення, цим поняттям об'єднання громада певним чином «споживається», редукується. За такого підходу спільнота мешканців так чи інакше перебуває всередині публічно-правових відносин. Вона діє через свої законодавчі, контрольні та виконавчі органи. Громада (у розумінні мешканців гміни) як особистий субстрат публічно-правового об'єднання, наділеного право-

суб'єктністю, становить одночасно найвищу владу у гміні (у повітовому та воєводському самоврядуванні відповідно).

Таким чаном вона діє природно через мешканців у формі юридично обов'язкового референдуму та участі у виборах. Шляхом прямих виборів мешканці одиниць місцевого самоврядування формують склад органів прийняття рішень і контролю (рада гміни, рада повіту, сеймик воєводства), а у випадку гмін вони також обирають вїта, мера, президента міста. Однак цієї самоврядної громади, структурованої у формі публічно-правового об'єднання, наразі недостатньо.

Сьогодні ми однозначно відмовляємося від аплодисментів, що ще із 1990-х звучали для твердження про надїлення місцевого самоврядування суб'єктністю через поняття самоврядної громади (у значенні громадсько-правового об'єднання) як такої, що повністю задовольняє свої потреби і водночас час здійснює адміністрування місцевих справ. Сформульовані в той час підходи мали своє адекватне та істотне значення для часів, коли реституція місцевого самоврядування в Польщі відбувалася з посиленням на класичну догматику права місцевого самоврядування.

Однак, час біжить і, не піддаючи сумніву вірні тези як про базування держави, так і побудову одиниць місцевого самоврядування на концепції публічно-правового союзу (див. на цю тему монографію Skrzydło-Niżnik, I, 2007, с. 208-247), – варто зазначити, що поняття місцевого самоврядування, під яким мається на увазі формалізована союзна структура надїлена публічними завданнями, правосуб'єктністю, владою, не лише втілює, а й небезпечно поглинає та нейтралізує-«присипляє», певним чином самоврядну громаду та її членів (мешканців). Створюється видимість, що ця спільнота досягає стану самореалізації, просто завдяки функціонуванню в такій системі. У такому підході природні та соціальні цінності самоврядної громади нормативно формалізуються у формі одиниці місцевого самоврядування (гміни, повіту чи воєводського уряду), і, як наслідок, громади місцевого самоврядування певним чином розташовані в межах системи цих публічно-правових об'єднань.

У цьому випадку самоврядна громада як суспільне явище впрягається в поняття публічно-правового союзу і вже як публічно-правовий союз, тобто «щось однозначно більше», ніж самоврядна громада, діє через законодавчі та контрольні-виконавчі органи. Для спрощення обґрунтування висновків, подальші роздуми будуть спиратися на відносини між самоврядною громадою та гміною (як основною одиницею місцевого самоврядування).

Слід, однак, зазначити, і саме це є метою цієї статті, що так само, як суспільство існує в інституціях (органах) держави і поза її інституціями, але все ще в межах держави, так і самоврядна громада перебуває в інсти-

туціях гміни і поза її інституціями, але своєрідно в межах гміни (у цьому контексті передусім у територіальному значенні і значенні права місцевого самоврядування, що створюється органам гміни) і держави одночасно.

Водночас слід підкреслити, що формалізована громада в державі, заснованій на громадянському суспільстві, повинна бути зацікавлена у самоврядній громаді поза її інституціями (тобто поза її устроєм у формі органів), аби користуватися благами свободи та суспільної ініціативи її учасників для досягнення нової якості управління публічними справами. На цьому базується управління та державне адміністрування: партиципативне, спільне, дорадче/комунікативне (Izdebski, H., 2010, с. 11-30; Schmidt-Avmann, E., 2022. с. 210-213). Така самоврядна громада у зовнішньому по відношенню до устрою гміни розумінні, базує свій добробут і діяльність на активності своїх членів, тобто мешканців.

З цієї причини самоврядна громада в принципі не має – як самостійне правове поняття – публічно-правової дієздатності поза сферою її формалізації в понятті гміни, оскільки це було б множенням правових інституцій, що її формалізують, і в даному випадку йдеться про самоврядну громаду у зовнішньому розумінні в її неформалізованих соціальних індивідуальних цінностях.

У цьому постульованому випадку формалізована – «зведена» до поняття гміни самоврядна громада, що складається з усіх мешканців, яка у своїй діяльності орієнтована на співпрацю із зовнішніми суб'єктами, базується на діяльності її мешканців, котрі знаходяться зовнішньо по відношенню до неї і використовують для цього свою індивідуальну правосуб'єктність, адміністративно-правову суб'єктність, пасивне та активне виборче право та інші інститути публічного і приватного права, що дозволяє їм активно спільно співадмініструвати державні справи місцевого характеру.

Таким чином, поняття самоврядної громади застосовується як в межах (всередині формалізованої гміни) гміни, так і поза її інституціями. Адже неможливо зводити все існування самоврядної громади до функціонування устрою гміни.

Тому – і це головна теза цієї статті – концепція публічно-правового союзу в її існуючій формі є занадто жорсткою та вузькою, щоб охопити всю повноту управління місцевими, надмісцевими та регіональними справами. Участь самоврядної громади в управлінні не повинна обмежуватися традиційними формами дій через органи влади гміни, прямі вибори, референдуми чи консультації. Поза устроєм гміни потенційно існує самоврядна громада, що має соціологічне значення, котра складається з людей із різним ступенем солідарності з іншими, які повинні мати відповідні повноваження для участі в адмініструванні. Власне ці нові заходи є інструмен-

тами good governance в місцевому самоврядуванні, що з'явилися у назві статті.

Адже характерною рисою самоврядної громади є її трансцендентність. Не викликає сумнівів, що поняття гміни розуміється в устředовому значенні як формалізована гміна – її найважливіший суб'єктний, союзний, спільнотний елемент, так і в зовнішньому значенні – як свого роду колективний вигодонабувач, бенефіціар, суб'єкт адміністрування і навіть зобов'язаний суб'єкт.

У той же час її члени, мешканці гміни, використовують як свою свободу, так і інструменти публічного та приватного права, аби вступати у відносини з гміною та структурованою громадою, представленою її органами влади.

Зі сказаного вище випливає, що поняття самоврядної громади функціонує в правовій системі в кількох значеннях: чітко системному, що виражається у визначенні гміни та інших органів місцевого самоврядування; аксіологічному, котре підвищує благо самоврядної громади та її інтересів; а також зовнішньому – поза системою гміни.

II. Члени громади та самоврядна громада поза системою гміни – нові інструменти good governance як права мешканців, членів громади та кожного на участь в управлінні місцевими справами

Самоврядна громада, що існує в межах територіальної одиниці, з одного боку, наділяє гміну суб'єктністю, про що вже йшлося вище; з іншого боку, в межах гміни та її території – функціонує поза рамками устрою гміни. Образно кажучи, це громада поза межами органами та інституціями гміни. З точки зору вимог громадянського суспільства та ідеї governance (врядування) як форми публічного управління, важливо, щоб у правовому порядку (політичних прав і не тільки) були інститути, які на сучасному етапі суспільних відносин допомагають мешканцям різними способами комунікувати зі структурованою та формалізованою гміною, і перш за все з її органами. Спільнотний факт об'єднання членів спільноти спільними інтересами становить природний імпульс для їхніх дій. Серед них можуть бути т. зв., реактивні актори, когнітивні актори та творчі актори. Як свідчить література з цього питання: реактивні актори не мають явних уявлень про навколишнє середовище, вони демонструють просту поведінку, їхня комунікація є схематичною. Когнітивні актори вступають у комунікаційні процедури навмисно, мають уявлення про інших суб'єктів та сферу їх компетенції, здійснюють співпрацю шляхом координації діяльності, вирішення проблем шляхом пропозицій, оцінки контрпропозицій. Креативні актори: переформулюють проблему, винаходять нові відправні точки, стратегічно змінюють уявлення про інших дійових осіб, створюють альянси, котрі ведуть до альтернативних проектів, просувають багатовимірні

мережеві організації. Вони усвідомлюють благо громади/громадянського суспільства (Hausner, J., 2010, с. 100). і, безсумнівно, кожна з цих груп повинна мати правові та соціальні можливості для розвитку та оптимізації соціальних компетенцій, включаючи, серед іншого, участь у реалізації громадських завдань, формування напряму та організації їх виконання.

Варто погодитися із поглядами Дж. Хауснера щодо рекурсивної раціональності, який стверджує, що актори є одночасно і спостерігачами, і учасниками, і що «осередком такої раціональності аж ніяк не є сама держава. Осередком раціональності не є жодний революційний соціальний клас чи видатна особистість. Рекурсивна раціональність виникає внаслідок еволюції координаційних мереж, створених когнітивними акторами. Соціальний дискурс, котрий виникає таким чином, дає: нові поєднання системи координації – інтерактивне управління як альтернатива імперативному управлінню» (Hausner, J., 2010, с. 100-101).

У нинішньому правопорядку з'являється все більше інституцій, котрі дають мешканцям змогу спілкуватися з владою гміни та співпрацювати і брати участь у виконанні ними громадських завдань, які, зрештою, полягають у задоволенні їхніх колективних потреб. Ці інституції, що є інструментами good governance, можна розділити на дві групи. Першу становлять інституціоналізовані юридичні підстави (політичні, економічні, соціальні та культурні права), котрі дозволяють мешканцям гміни брати участь індивідуально або групами в цьому управлінні, іноді підкріплюючись згодою певної кількості членів громади в залежності від чисельності групи мешканців, які подають ініціативу (заяву). Однак у цьому випадку не створюються організаційні структури, які б допомагали мешканцям у їхніх політичних і соціальних компетенціях та самореалізації (Dolnicki, B., 2021, с. 68-74). До таких форм активності мешканців належать місцева ініціатива Ст. 19b Дж.У. від 2003 р. поз. 571 зі змінами), консультації та громадський бюджет (ст. 5a Дж.У. від 2023, поз. 40 зі змінами), звіт про стан органів місцевого самоврядування та участь у громадському обговоренні цього звіту (ст. 28aa Дж.У. від 2023, поз. 40 зі змінами), громадянська законодавча ініціатива (ст. 41a Дж.У. від 2023, поз. 40 зі змінами), право на звернення (ст. 2 Дж.У. від 2018, поз. 870 зі змінами), право на доступ до публічної інформації (ст. 1 Дж.У. від 2022 поз. 902 зі змінами).

Інші приклади показують, що для активізації самоврядної громади, а конкретніше – її членів, для їхньої самореалізації та повноцінної діяльності у співпраці з гміною є корисними певні організаційні структури, але, що важливо, такі, котрі діють поза системою гміни та спрямовані на те, аби їхнє юридичне та фактичне існування було діяльністю мешканців гміни та інших людей, які перебувають на території, напр. зважаючи на цінності громади місцевого самоврядування та її членів. Тут слід зазначити такі ус-

танови, як центр соціальної інтеграції (ст. 3 Дж.У. від 2022, поз. 2241 зі змінами) та клуб соціальної інтеграції (ст. 18 Дж.У. від 2022, поз. 2241 зі змінами), котрі реалізують професійну та соціальну реінтеграцію; місцеві групи дій (МГД), які забезпечують місцевий розвиток під керівництвом громади (ст. 4, 32 Дж.У від 2022, поз. 943 зі змінами). У цьому випадку гміна самостійно або разом з іншими суб'єктами, використовуючи застосовний правопорядок і свою незалежність, створює або співстворює ці структури для отримання юридичних і фактичних наслідків у формі їх потенційного використання членами громади в конвенції governance, а також у формі інтерактивного (у місцевій громаді) подолання проблем бездомності, залежності та безробіття. Безумовно, найбільш адекватним для функціонування громадянського суспільства та самоврядних громад у ньому є легальне існування неурядових організацій (ст. 3 Дж.У. від 2023, поз. 571 зі змінами).

У свою чергу, такі інституції, як гмінна рада сеньйорів або гмінна молодіжна рада є допоміжними органами гміни і є формами, що хоч і в незначній мірі, але отримали формалізацію в рамках устрою гміни (ст. 5b, 5c Дж.У. від 2023, поз. 40 зі змінами).

III. Підсумок – мешканець гміни як член громади, але не її системний представник

Як підсумок хотіла б звернути увагу на міркування щодо поняття «мешканець гміни». У правопорядку досі залишається актуальним твердження про те, що самоврядна громада, як суб'єкт адміністративного права та державного управління, абстрагована лише для цієї назви, не має правосуб'єктності і є «лише і аж» складовою публічної правової особи, якою є гміна. Це поняття становить союзний нормативний і фактичний елемент устрою гміни, яка, безумовно, є більшою, ніж самоврядна громада. Однак в жодному випадку не можна зробити висновок, що це поняття має лише соціологічне, а не юридичне значення. Навпаки, воно становить фундаментальну нормативну цінність в аксіології місцевого самоврядування, більше того, воно нормативно визначає громаду, усіх мешканців даної одиниці місцевого самоврядування та суб'єкта місцевого самоврядування (Dolnicki, B., 2021, с. 22). І знову ми приходимо до висновку, що цей загал – самоврядна громада – є чимось більшим, ніж сума її мешканців. Теоретично у правовій державі та громадянському суспільстві самоврядна громада не повинна мати якісно слабшої позиції, ніж формалізована гміна – вона є не лише джерелом її легітимності, а й має перебувати із нею в постійному зв'язку, у співпраці, реалізуючи модель «демократії участі».

Однак у такому розумінні самоврядна громада як так званий юридичний та фактичний суб'єкт і поняття, що аксіологізує діяльність органів місцевого самоврядування на сучасному етапі правового розвитку, діє та

виражається через її членів за допомогою, як правило, їх індивідуальної окремішньої правової та публічно-правової суб'єктності.

Мешканець гміни має надзвичайно важливу приватно-правову роль, аксіологічно пов'язану з інтересами у сфері як приватного, так і публічного права. Це поняття публічного права: поняття мешканця слугує опосередковано для визначення як очевидно публічно-правової інституції, так і публічно-правового союзу через загальне населення. Без мешканця немає загалу. Без спільності в суб'єктивному розумінні та зв'язків усередині цієї спільності немає спільноти. Лише сукупність мешканців даної одиниці місцевого самоврядування *ex lege* становить громаду.

У неформалізованому підході самоврядна громада має свою доволі обмежено врегульовану адміністративно-правову суб'єктність, що базується на самоврядуванні мешканця гміни, повіту чи воєводства. Те, якою мірою і в якому напрямку цей мешканець використовуватиме свою адміністративно-правову суб'єктність для захисту своєї особистості, індивідуальних інтересів як мешканця громади, члена громади, власника тощо – опосередковано визначає обсяг захисту інтересів самоврядної громади поза устроєм гміни. Так само зближення інтересів неурядових організацій, членами яких є, серед інших, мешканці гміни з інтересами гмінної самоврядної громади (тієї, що знаходиться поза системою гміни) – опосередковано визначає ступінь захисту інтересів цієї громади поза системою гміни. Громадська організація представляє «свої» суспільні статутні інтереси, які можуть збігатися чи не збігатися з об'єктивним інтересом громади гміни. Тому проблема правового усвідомлення публічно-правового виміру поняття мешканця гміни (одиниці місцевого самоврядування) має важливе значення – адже це істотно для функціонування громадянського суспільства. Це включає, серед іншого, відносини між мешканцем гміни та почесним громадянином гміни.

У моделі інтерактивного, партиципативного та дорадчого управління поняття самоврядної громади базується на горизонтальних та мережових відносинах між членами громади та органами місцевого самоврядування. Беручи до уваги три рівні місцевого самоврядування мешканець гміни, який сам на підставі закону є членом трьох самоврядних громад із відмінними публічними завданнями, може забезпечити через діяльність у різних системних формах співпраці (наприклад, в неурядових організаціях, які співпрацюють з гміною, повітом і воєводством) – багаторівневе партиципативне управління. У цьому управлінні активний мешканець гміни є суб'єктивним носієм гмінних, надгмінних, регіональних і, звісно, державних цінностей.

Список використаної літератури

- Dolnicki, B.*, 2021. Samorząd terytorialny, Варшава: Wolters Kluwer, ст. 5-479.
- Hausner, J.*, 2010. W kierunku rządzenia interaktywnego, у: Bosiacki, A., Izdebski, H., Nelicki, A., Zachariasz, I., (ред.), Nowe zarządzanie publiczne i public governance Polsce i w Europie. Варшава: Wyd. Liber, ст. 7-218.
- Izdebski, H.*, 2010. Nowe kierunki zarządzania publicznego a współczesne kierunki myśli polityczno-prawnej, w: Bosiacki, A., Izdebski, H., Nelicki, A., Zachariasz, I., (ред.), Nowe zarządzanie publiczne i public governance Polsce i w Europie. Варшава: Вид. Liber, ст. 7-218
- Niżnik-Dobosz, I. i Niżnik-Mucha, A.*, 2021. Związek publicznoprawny jako prawno-ustrojowa forma organizacji zbiorowości, (у:) Korczak, J., (ред.), Związki publicznoprawne w świetle współczesnego prawodawstwa międzynarodowego, unijnego i krajowego, Prawo CCCXXXIII. Вроцлав: Вид. Вроцлавського університету, s. 5-508.
- Schmidt-Aßmann, E.*, 2022. Dogmatyka prawa administracyjnego, Bilans rozwoju, reformy i przyszłych zadań, Варшава: Wolters Kluwer, ст. 6-182.
- Skrzydło-Niżnik, I.*, 2007. Model ustroju samorządu terytorialnego na tle zagadnień ustrojowego prawa administracyjnego, Краків: Вид. Ягеллонського університету, ст. 5-717.
- Про публічне об'єднання.* с. 208-247.
- Хартії основоположних прав Європейського Союзу,* OJ.EU.C.2007.303.1 від 2007.12.14.
- Кодекс належної адміністративної практики,* OJ.U.E.C.2011.285.3 від 2011.09.29.
- Закон від 8 березня 1990 р. про гмінне самоврядування,* Дж.У. від 2023, поз. 40 зі змінами і доповненнями.
- Закон від 24 липня 1998 р. про запровадження основного тривірневого територіального поділу держави.* Дж.У. від 1998 № 966 поз. 603.
- Закон від 24 квітня 2003 р. про суспільно корисну і волонтерську діяльність,* Дж.У. від 2023б поз. 571 зі змінами і доповненнями.
- Закон від 13 червня 2003 р. про соціальне працевлаштування,* Дж.У. від 2022, поз. 2241 зі змінами і доповненнями.
- Закон від 6 вересня 2001 р. про доступ до публічної інформації,* Дж.У.2022.902 зі змінами і доповненнями.
- Закон від 11 липня 2014 р. про звернення,* Дж.У. від 2018, поз. 870 зі змінами і доповненнями.
- Закон від 20 лютого 2015 р. про локальний розвиток за участю локальної спільноти,* Дж.У. від 2022, поз. 943 зі змінами і доповненнями.

Iwona Niżnik-Dobosz

GOOD GOVERNANCE INSTITUTIONS IN POLISH LOCAL GOVERNMENT

- 1. The institution of the state and local government units is traditionally based on the classic concept of a public-law association, where the personal substrate i.e. the community (state and respectively local government) plays the main role.*
- 2. The requirements of participatory and deliberative administration based on the concept of civil society indicate that a self-governing community as a sociological phenomenon cannot be perceived only as a component of a public law association (a formalized commune).*
- 3. The definition of a public-law association, even though it subjects the self-government community, somehow consumes it and neutralizes it, making the impression that the very existence of the commune and the activities of its bodies optimally satisfy all the residents' needs.*
- 4. Currently, a self-government community should be perceived not only as the one functioning within the system of a public-law association (in the commune's system) but also as functioning outside the commune's system (outside the public-law association).*
- 5. Presently, there appear more and more legal institutions enabling the residents the return communication with the commune authorities as well as their cooperation and participation in the performance of their public tasks. These institutions being instruments of good governance can be divided into two groups. The first one unites such forms of residents' activity as local initiative, consultations and participatory budget, report on the state of local government units and participation in the public debate on this report, citizens' local legislative initiative, the right to petition, the right of access to public information. The second one are comprised by certain organizational structures, which – and that is to be important – are operating outside the commune system and aimed at launching the activity of the commune residents and other people residing in the area. These are the social integration centra, social integration clubs, carrying out professional and social reintegration; Local Action Groups (LAGs) ensuring the community-led local development.*

Keywords: *public law association, self-government community, local community, commune resident, commune, powiat (county), voivodeship self-government, instruments of good governance.*